

MESTO NITRA

Materiál na rokovanie Mestského zastupiteľstva v Nitre

Predkladateľ:	Marek Hattas, primátor mesta Nitra
Číslo materiálu:	332/2019
Názov materiálu:	Koncepcia riešenia problematiky ľudí bez domova na území mesta Nitra na roky 2019 – 2022
Spracovateľ:	PhDr. Anna Laurinec Šmehilová, PhD., predsedníčka Komisie MZ pre sociálne veci, bytové otázky a podporu verejného zdravia PhDr. Nad'a Šimová, vedúca odboru sociálnych služieb Ing. Mgr. Juraj Barát, riaditeľ – Diecézna Charita Nitra
Napísal:	Ing. Mgr. Juraj Barát, riaditeľ – Diecézna Charita Nitra, členovia pracovnej skupiny „Bez domova“ pracujúca pod Komisiou MZ pre sociálne veci, bytové otázky a podporu verejného zdravia
Prizvať:	Ing. Mgr. Juraj Barát, riaditeľ – Diecézna Charita Nitra
Dátum rokovania MZ:	21.11.2019
Dátum vyhotovenia:	07.11.2019

Návrh na uznesenie:	„ na osobitnej strane“
----------------------------	------------------------

Podpis predkladateľa:	Marek Hattas, v.r.
------------------------------	---------------------------

Návrh na uznesenie:

Mestské zastupiteľstvo v Nitre

prerokovalo

Koncepciu riešenia problematiky ľudí bez domova na území mesta Nitry na roky 2019 – 2022

schvaľuje

Koncepciu riešenia problematiky ľudí bez domova na území mesta Nitry na roky 2019 – 2022

Dôvodová správa

Spracovanie Konceptie riešenia problematiky ľudí bez domova na území mesta Nitra na roky 2019 – 2022 bolo zadefinované ako jedna z aktivít Programových cieľov mesta Nitra na roky 2019 – 2022.

Potreba spracovať uvedenú koncepciu vyplynula zo zámeru samosprávy systematicky riešiť nepriaznivú situáciu v oblasti poskytovania sociálnych služieb pre osoby v ťažkých životných situáciách, do ktorej patria aj ľudia bez domova a to v spolupráci s ďalšími subjektmi pracujúcimi s touto cieľovou skupinou

Pre potreby spracovania koncepcie bola v marci 2019 vytvorená **pracovná skupina** pod gesciou Komisie MZ pre sociálne veci, bývanie a podporu verejného zdravia zložená z členov komisie z radov odborníkov, zo zamestnancov odboru sociálnych služieb Mestského úradu v Nitre, zástupcov neverejných poskytovateľov sociálnych služieb pre túto cieľovú skupinu pôsobiacich v Nitre a ďalších odborníkov pôsobiacich v tejto oblasti.

Analýza sociálnych služieb realizovaná v rámci spracovania komunitného plánu sociálnych služieb ukázala, že v meste Nitra nie je vytvorená základná sociálna sieť služieb krízovej intervencie pre osoby v ťažkých životných situáciách, vrátane ľudí bez domova. Niektoré dôležité služby chýbajú, kapacita a kvalita existujúcich nie je na dostatočnej úrovni.

Koncepcia je rozdelená **do troch častí**, ktoré pojednávajú o:

1. časť: pojmológia a legislatívne východiska;
2. časť: počet ľudí bez domova v meste Nitra, popis existujúcich služieb, systém pomoci pre ľudí bez domova v Nitre, problémy a návrhy riešení;
3. časť: dlhodobý a globálny cieľ koncepcie, strategické ciele, opatrenia k naplneniu cieľov, prioritné služby v rámci Programových cieľov 2018-2022.

K absentujúcim službám patrí najmä terénna sociálna práca s ľuďmi bez domova, útulok alebo zariadenie opatrovateľskej služby pre dlhodobo chorých ľudí bez domova alebo nízkoprájmových ľudí, zriadenie nízkoprahových denných centier či dostupné sociálne bývanie pre túto cieľovú skupinu. **K rozšíreniu existujúcich služieb** patrí najmä podpora a rozvoj komunitnej sociálnej práce, rozšírenie služieb sociálnej výdajne potravín, prístup ľudí bez domova k inštitúciám verejnej správy či scitlivenie tejto témy voči verejnosti.

Cieľom koncepcie je ukončenie bezdomovectva zavedením a uplatňovaním komplexného a koordinovaného prístupu prevencie a riešenia bezdomovectva a je spracovaná **v súlade s celoslovenskou koncepciou prevencie a riešenia bezdomovectva na národnej úrovni**, ktorú spracoval Inštitút pre výskum práce a rodiny v roku 2018.

Po schválení koncepcie bude spracovaný **akčný plán opatrení**, ktorý stanoví konkrétne opatrenia a aktivity na plnenie tejto stratégie, taktiež stanoví prioritné oblasti v práci s ľuďmi bez domova na obdobie 1 – 2 roky **spolu s časovým harmonogramom, indikátormi a garantmi jednotlivých opatrení**.

Komisia MZ pre sociálne veci, bývanie a podporu verejného zdravia prerokovala koncepciu riešenia problematiky ľudí bez domova na území mesta Nitry na roky 2019 – 2022 a odporúča Mestskému zastupiteľstvu v Nitre schváliť materiál v predloženom znení.

Stanovisko mestskej rady:

Mestská rada v Nitre na svojom zasadnutí dňa 05.11.2019 uvedený materiál prerokovala a odporúča Mestskému zastupiteľstvu v Nitre materiál schváliť podľa predloženého návrhu.

***Koncepcia riešenia problematiky ľudí bez domova
na území mesta Nitra na roky 2019 – 2022***

August 2019

*Spracovala pracovná skupina poverená Komisiou MZ pre sociálne veci, bývanie a podporu
verejného zdravia*

Spracovanie Konceptie riešenia problematiky ľudí bez domova na území mesta Nitra na roky 2019 – 2022 bolo zadané ako jedna z aktivít Programových cieľov mesta Nitra na roky 2019 – 2022. Potreba spracovať uvedenú koncepciu vyplynula zo zámeru samosprávy systematicky riešiť nepriaznivú situáciu v oblasti poskytovania sociálnych služieb pre osoby v ťažkých životných situáciách, do ktorej patria aj ľudia bez domova v spolupráci s ďalšími subjektmi pracujúcimi s touto cieľovou skupinou.

Analýza sociálnych služieb realizovaná v rámci spracovania komunitného plánu sociálnych služieb ukázala, že v meste Nitra nie je vytvorená základná sociálna sieť služieb krízovej intervencie pre osoby v ťažkých životných situáciách, vrátane ľudí bez domova. Niektoré dôležité služby chýbajú, kapacita a kvalita existujúcich nie je na dostatočnej úrovni.

Pre potreby spracovania stratégie bola v marci 2019 vytvorená pracovná skupina zložená zo zamestnancov a volených zástupcov Mesta Nitra, zástupcov poskytovateľov sociálnych služieb pre túto cieľovú skupinu pôsobiacich v Nitre ako aj ďalších odborníkov tejto oblasti.

Návrh konceptie, spracovaný v spolupráci s členmi pracovnej skupiny, bol prerokovaný v Komisii MZ pre sociálne veci, bývanie a podporu verejného zdravia a následne predložený na rokovanie Mestskej rady a Mestského zastupiteľstva v Nitre.

Obsah

Úvod	4
Definície	4
Príčiny bezdomovectva	7
Problémy ľudí bez domova	8
Počet ľudí bez domova v meste Nitra	9
Popis existujúcich služieb	11
Miesta najčastejšieho výskytu a pobytu ľudí bez domova v Nitre	14
Systém pomoci pre ľudí bez domova v Nitre	15
Problémy sú riešiteľné	17
Dlhodobý a globálny cieľ koncepcie	18
Strategické ciele	18
Opatrenia k naplneniu cieľov	18
Prioritné služby v rámci Programových cieľov 2018 – 2022	21
Príloha č. 1 Mapa výskytu ľudí bez domova v meste Nitra	24

Úvod

Strata domova je spravidla spôsobená nie jednou príčinou, ale kombináciou viacerých nepriaznivých okolností štrukturálnej aj individuálnej povahy. A to indikuje potrebu komplexného modelu bezdomovectva. Tato komplexnosť je skrytá v príbehu/histórii individuálneho človeka na jeho ceste ohrozenia až straty domova, ale aj v prelínaní sa viacerých faktorov prispievajúcich k terajšej situácii. Rovnako je často skrytá v inej ohrozenej skupine, ľudí starých, chorých, postihnutých, závislých, Rómov, rodín s deťmi a pod., ktoré sa zatiaľ nepovažujú za ľudí bez domova.

V podmienkach SR sú sociálne služby po tom, čo zlyhajú tradičné záchranné siete ako rodina či priatelia, doposiaľ často jedinou možnosťou pomoci ľuďom bez domova a jediným komunikačným kanálom medzi spoločnosťou a ľuďmi, ktorí trpia sociálnym vylúčením (Beňová, Lorenc, 2017).

Sociálne služby krízovej intervencie poskytované terénnou formou stoja často na začiatku procesu ukončovania bezdomovectva, keďže zahŕňajú vyhľadávanie ľudí v krízových situáciách, resp. kontakt s ľuďmi, ktorí nemajú záujem využívať služby poskytované inou formou. Preto je potrebné venovať osobitnú pozornosť podpore ich dostupnosti.

Všeobecne sa nástroje prevencie straty bývania vzťahujú k určitým legislatívne špecifikovaným podmienkam, ktoré sa týkajú straty vlastníctva bytu, výpovede z nájmu a užívania nelegálneho obydlia. Nastavenie týchto podmienok v rámci príslušných právnych predpisov by malo predstavovať rovnováhu medzi ochranou práv užívateľov obydlia na jednej strane a práv veriteľov, prenajímateľov, na druhej strane.

Platná legislatíva, ani iné usmernenia či odporúčania, nevytvárajú prostredie podporujúce uplatňovanie preventívneho, ale skôr sankčného prístupu vo vzťahu k ľuďom s nedoplatkami či v iných rizikových situáciách straty bývania.

Nedostatočná ponuka cenovo dostupného bývania znamená, že možnosti obcí ponúknuť náhradné bývanie domácnostiam, ktorým hrozí strata domova, sú veľmi limitované.

Ľudia bez domova, osobitne ľudia bez prístrešia, sú často vystavení negatívnemu vnímaniu zo strany verejnosti (Beňová, Lorenc, 2017). Pripisuje sa im nezáujem o riešenie svojej situácie, zneužívanie pomoci, problémy s poriadkom či bezpečnosťou a zlé životné návyky, najmä nedostatočná hygiena a alkoholizmus. Chudoba a sociálne vylúčenie ako také sa zvykne interpretovať predovšetkým ako individuálne zlyhanie a lenivosť ľudí v krízových situáciách, čo znižuje citlivosť verejnosti na ich potreby pomoci (Repková, 2017).

Definície

Pri definovaní bezdomovectva sú najčastejšie uplatňované dva prístupy: prístup založený na vnímaní verejnosti a ETHOS typológia bezdomovectva a vylúčenia z bývania.

Všeobecne používaný pojem bezdomovec, bezdomovectvo sa v posledných rokoch nahrádza pojmom človek bez domova, resp. **ľudia bez domova**. Dôvodom je jeho stigmatizujúce a často pejoratívne používanie podobne ako bolo používané označenie cigáň nahradené označením Róm (hoci nepresne, ale z hľadiska ľudskoprávneho prijateľnejšie). V našom texte sa snažíme používať ďalej tento pojem, pokiaľ však citácia alebo zdroj používa pojem bezdomovec, tak to zachováame.

V sociálnej legislatíve SR, ako aj na úrovni Európskej únie (ďalej iba „EÚ“) absentuje spoločná ustálená definícia človeka bez domova. Najpoužívanejšie termíny v danej problematike na úrovni EÚ sú „chudoba“ a „sociálne vylúčenie“ a na úrovni SR v zmysle zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách „osoby v sociálnom vylúčení“, „osoba v neistom bývaní“ a „človek v krízovej situácii“.

Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len zákon o sociálnych službách) v tretej hlave definuje sociálne služby na zabezpečenie nevyhnutných podmienok na uspokojovanie základných životných potrieb.

Mestu z uvedeného zákona vyplýva povinnosť zriaďovať nocľaháreň (§ 25), nízkoprahové denné centrum (§ 24 b) ako aj terénnu sociálnu službu (§ 24 a).

Vyšší územný celok má v zriaďovateľskej pôsobnosti útulok (§ 26), domov na pol ceste (§ 27) a zariadenie núdzového bývania (§ 29). Medzi ďalšie sociálne služby, patriace medzi tzv. „podporné služby“, patrí integračné centrum (§ 58), jedáleň (§ 58), práčovňa (§ 59) a stredisko osobnej hygieny (§ 60).

Bezdomovectvo je zväčša klasifikované ako sociálno-patologický jav (napr. Matoušek, 2008; Ondrejko, 2009; Oláh, 2016), ale podľa niektorých autorov (Mátel, 2011; Schavel, 2012) chudobu a niektoré formy bezdomovectva možno považovať skôr za sociálno-ekonomický problém ako za sociálnu patológiu.

Hradecký (2013) upozorňuje, že bezdomovectvo je najhorší prejav sociálneho vylúčenia. Týka sa nielen straty strechy nad hlavou, ale aj straty zdravia, vzdelania, zamestnania, rodinných vzťahov, psychických schopností a závislostí (hlavne alkoholu).

V mnohých štúdiách ohľadom bezdomovectva nie je veľký rozdiel medzi bezdomovcami a veľmi chudobnými ľuďmi. S poklesom životnej úrovne klesajú jednotlivci a rodiny nachádzajúce sa na dne sociálnej stratifikácie do stavu bezdomovectva.

Podľa Oláha (2015) pojem bezdomovec u nás nie je ustálený. Majoritná spoločnosť medzi bezdomovcov zaraďuje žobrákov, tulákov, predavačov pouličných časopisov (streetpapers Nota Bene), ľudí žijúcich v nelegálnych obydliach a pod.

Anton Srholec (1998), saleziánsky kňaz, charitatívny pracovník, zakladateľ a dlhoročný správca ubytovne pre bezdomovcov RESOTY – resocializačné komunity v Podunajských Biskupiciach, bezdomovcov charakterizuje ako „zmes rojkov, milovníkov slobody,

nešťastníkov s ľahkým mentálnym postihnutím, stroskotancov života, milovníkov extrémov, hľadačov pravdy, hazardérov, bojkov, čudáckych starcov, slabochov, ktorí už toľkokrát sľubovali, že zmenia svoj život a stále nič, smoliarov, ktorí sa už ani nepokúšajú zaradiť do normálneho života“ (Mgr. Imrich Bariak, *Sociálno-zdravotnícke spektrum Social Health Spectrum*).

Viacerí autori (napríklad Draganová a kol., 2006; Bočáková 2014) klasifikujú bezdomovecťvo z časového hľadiska na krátkodobé a dlhodobé.

- **Krátkodobé bezdomovecťvo.** Ide o stratu domova v rozmedzí od niekoľkých dní až po dobu niekoľkých týždňov alebo mesiacov. V tomto prípade hovoríme o náhlej zmene v živote jedinca, pričom práve snaha o opätovné sociálne začlenenie predstavuje motivačný stimul k tomu, aby táto osoba nepodľahla panike či stresu. V tomto procese zohráva významnú úlohu nevyhnutná podpora rodiny, známych, priateľov a sociálnych pracovníkov v prvotnej fáze vzniku bezdomovecťva.
- **Dlhodobé bezdomovecťvo.** Ide o stratu domova v rozmedzí niekoľkých mesiacov až rokov, pričom nebývajú ojedinelé ani prípady celoživotného bezdomovecťva. Pre osoby v dlhodobom horizonte je typická strata vízií, cieľov a očakávaní od života, ako aj prežívanie výlučne zo dňa na deň. Pomoc zo strany sociálnych pracovníkov býva v ich prípade často neefektívna, pretože tieto osoby už nemajú v dôsledku apatie a frustrácie záujem o opätovné začlenenie do spoločnosti, prípadne už nevenujú pozornosť možným návrhom na zlepšenie svojej životnej situácie.

V EÚ bola snaha zjednotiť pohľad na bezdomovecťvo a vylúčenie z bývania. Nadnárodná organizácia FEANTSA vytvorila v roku 2005 európsku typológiu bezdomovecťva a vylúčenia z bývania – tzv. **ETHOS** (European Typology of Homelessness and housing exclusion) ako prostriedok na zlepšenie porozumenia a meranie bezdomovecťva v Európe. Podľa ETHOS do kategórie bezdomovcov či ľudí ohrozených bezdomovecťvom patrí osoba:

1. **bez prístrešku** - bez možnosti pobytu pod strechou 24 hodín denne, napr. na ulici, v kanáloch či v nocľahárni,
2. **bez bytu** - osoby v rôznych zariadeniach, napr. v útulkoch, verejných ubytovniach, ako aj osoby, ktoré opúšťajú inštitúcie, napr. detský domov, ústav na výkon trestu a iné,
3. **bývajúca v neistých podmienkach** - osoby, ktorým hrozí vystáhanie, obeť domáceho násillia, domácnosti v bytoch bez právneho nároku,
4. **bývajúca v neprimeraných podmienkach** - priveľa ľudí v byte, zlý technický stav budovy, mimo pitnej vody a elektriny, rôzne provízorne stavby, maringotky.

V praxi to znamená, že v EÚ sa za ľudí bez domova nepovažujú len ľudia, ktorí sú priamo viditeľní na ulici alebo v nocľahárňach a útulkoch, ale aj tí skrytí, migrujúci z ubytovne na ubytovňu alebo z bytu do bytu, s občasnými zastávkami na ulici. Tiež ľudia, ktorí sa zatiaľ nachádzajú v rôznych inštitúciách, napr. vo väzniciach, zdravotníckych zariadeniach

či azylových domoch, avšak keď ich opustia, nemajú kam ísť. Za potenciálnych ľudí bez domova sa považujú aj ľudia, ktorým bezprostredne hrozí strata bývania. Patria sem obeť domáceho násillia, nezamestnaní bez príjmu, ktorí nie sú schopní platiť nájomné, hypotéky alebo riešiť exekúcie, ďalej osoby bývajúce v neprimeraných podmienkach, t. j. bez vody, bez elektriky, v chátrajúcich obydliach či príbytkoch, ktoré nespĺňajú kritériá domova (napr. maringotky, záhradné chatky).

Príčiny bezdomovectva

Podľa FEANTSA príčina fenoménu bezdomovectva tkvie v subjektívnych faktoroch konkrétneho človeka, ako aj v objektívnych podmienkach spoločenského nastavenia. **Objektívne dôvody** väčšinou súvisia so sociálnou politikou štátu alebo so spoločenskými zmenami. Rozhodujúcu úlohu zohráva bytová politika, dostatok či nedostatok pracovných príležitostí, sociálne zabezpečenie rizikových skupín, vymožitelnosť práva, rovnosť príležitostí a prevencia straty domova zakotvená aj v legislatíve. **Subjektívne dôvody** bezdomovectva súvisia s konkrétnym človekom, jeho minulosťou, sociálnym a rodinným zázemím, zdravotným stavom, osobnými schopnosťami. Človek o svoj domov väčšinou prichádza, keď nastane krízová situácia, pri ktorej zlyhá aj záchytná sociálna sieť (rodina, priatelia, spoločnosť) a ktorú ďalej nie je schopný zvládnuť iným spôsobom. Podobne Britská organizácia SHELTER: The housing and homelessness charity klasifikuje príčiny bezdomovectva na osobné a štrukturálne (www.England.shelter.org.uk).

Osobné príčiny bezdomovectva reprezentujú:

- individuálne faktory (nedostatok kvalifikácie, nedostatok sociálnej podpory, zadlženosť, zlé fyzické a duševné zdravie, látkové i nelátkové závislosti);
- nedostatočné rodinné zázemie (rozpad rodiny, sexuálne zneužívanie v detstve a mladosti, skúsenosť s bezdomovectvom rodín);
- strata inštitucionálneho zázemia (odchod zo zariadenia alebo organizácie – napríklad z armády alebo väzenia).

Štrukturálne príčiny bezdomovectva sú sociálnej a ekonomickej povahy a často sú mimo kontroly postihnutého jedinca alebo rodiny. Organizácia SHELTER medzi štrukturálne príčiny zaraďuje: nezamestnanosť, chudobu, nedostatok dostupného bývania, štruktúru a správu dávok v oblasti bývania, zrušenie zariadení (napríklad zrušenie dlhodobých psychiatrických nemocníc). Tieto problémy si vyžadujú dlhodobé politické riešenia, ako sú napríklad zmeny v systéme bývania alebo budovanie cenovo dostupnejších domovov.

Najčastejšie udávané subjektívne príčiny bezdomovectva z praxe sú:

- vzťahové problémy v rodine (partnerské, súrodenecké alebo rodičovské);

- úmrtie partnera alebo rodičov;
- zdravotné postihnutie, psychické problémy;
- dlhy.

Európska komisia (komisariát Zamestnanosti, sociálnych záležitostí a začlenenia) uvádza sedem typických príčin bezdomovectva v Európskej únii (www.ec.europa.eu):

1. Nezamestnanosť a chudoba.
2. Migrácia.
3. Starnutie (dosiahnutie seniorského veku).
4. Zdravotné problémy.
5. Rozpad rodiny (rozpad príbuzenských vzťahov).
6. Nedostatok dostupného bývania.
7. Nedostatočná podpora ľudí opúšťajúcich zariadenia – detské domovy, nemocnice, väzenia alebo iné verejné inštitúcie.

Terénni sociálni pracovníci uvádzajú ako ďalšiu zo subjektívnych príčin bezdomovectva úžerníctvo a s ním spojené podvodné konania či už blízkych rodinných príslušníkov klientov, resp. iných ľudí, ktorí majú o danú nehnuteľnosť záujem.

Problémy ľudí bez domova

- **Absencia cenovo dostupného ubytovania** v meste. Bez istoty bývania a možnosti oddychu je schopnosť človeka udržať si zamestnanie veľmi obmedzená. Komerčné/robotnícke ubytovne (pozn. nie veľmi cenovo dostupné pre nízkoprájmových) sú obsadené veľkými spoločnosťami a firmami pre potreby ubytovania ich zamestnancov. Niektorí ľudia bez domova riešia túto situáciu pobytom na psychiatrických oddeleniach, alebo vo väzniciach.
- Vzhľadom na **zaťaženosť exekúciami** veľká časť ľudí bez domova nemá záujem o prácu na trvalý pracovný pomer z dôvodu nároku exekútora na plat
- Jedným z problémov ľudí bez domova je strata pracovných návykov. Jedným z riešení je **aktivačná činnosť formou dobrovoľníckej služby** podľa § 52a zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Dobrovoľnícku službu je možné vykonávať v rozsahu 20 hodín týždenne nepretržite najviac počas šiestich kalendárnych mesiacov.
- Výrazný počet ľudí bez domova - asi 65%, vykazuje známky rôznych **závislosti (alkohol, drogy, gamblerstvo)**. V prípade záujmu o nástup na liečenie ich však brzdí systém, pretože v prípade dlhu na zdravotnom poistení majú nárok len na nevyhnutnú zdravotnú starostlivosť. V praxi to znamená, v prípade akútneho stavu, iba krátke preliečenie na psychiatrickom oddelení. Ambulantnú starostlivosť, príp. ústavnú starostlivosť nevykazujúcu nevyhnutnosť, by si mal pacient platiť sám. Obmedzené

- legálne možnosti zárobku podporujú získavanie prostriedkov na drogy nelegálnym spôsobom, kriminalitou a sex biznisom u tejto cieľovej skupiny,
- Asi 70 % ľudí bez domova je dlžníkom zdravotných poisťovní. **Dlh na zdravotnom poistení** znemožňuje väčšine ľudí bez domova naplno využívať zdravotnícke služby. Negatívna je aj skúsenosť s ošetrovaním na pohotovosti, ktorá niekedy odmieta ľudí bez domova ošetriť. Nedostatok obvodných lekárov a špecialistov je všeobecným problémom, o to ťažšie je v praxi nájsť (uprosiť) lekára ochotného ošetriť, prípadne vziať do starostlivosti týchto ľudí. Následkom je častokrát zbytočné zhoršovanie zdravotného stavu s fatálnymi komplikáciami.
- K najčastejšie uvádzaným dlhodobým zdravotným problémom patrili problémy s nohami a problémy so srdcom a tlakom. Výrazné zastúpenie mali aj duševné problémy, o niečo zriedkavejšie boli zastúpené ťažkosti s dýchaním, problémy s alkoholom, drogami a pod.
- Chýbajúci prístup k ľuďom bez domova a hospicovej starostlivosti .
- Absentujúci mechanizmus udržiavania kontaktu po prepustení sa zvlášť týka mladých ľudí opúšťajúcich reedukačné centrá, ako aj mladých ľudí odchádzajúcich z detských domovov hneď po dovŕšení plnoletosti.
- Podobne je problematické oddelené poskytovanie penitenciárnej starostlivosti počas výkonu trestu odňatia slobody. Nedostatok vhodného ubytovania riešia častokrát ľudia odchádzajúci z výkonu trestu odňatia slobody recidívou trestnej činnosti, predovšetkým pred zimou, aby si zabezpečili bývanie počas zimných mesiacov.
- Častá je nevyhnutnosť práv, prípadne neprimerane dlhá doba čakania na umiestnenie do primeraného zariadenia (domov sociálnych služieb, špecializované zariadenie alebo zariadenie pre seniorov) podľa Zákona o sociálnych službách § 8 ods. 6 „*Obec a vyšší územný celok v rozsahu svojej pôsobnosti poskytne alebo zabezpečí poskytovanie sociálnej služby fyzickej osobe bezodkladne, ak je jej život alebo zdravie vážne ohrozené, ak fyzická osoba nemá zabezpečené nevyhnutné podmienky na uspokojovanie základných životných potrieb, alebo ak fyzická osoba odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby skončila pobyt v zariadení podľa osobitného predpisu¹⁶⁾ a nemá zabezpečené podmienky na bývanie v prirodzenom rodinnom prostredí.*“

Počet ľudí bez domova v meste Nitra

Vzhľadom na rôznorodosť skupiny ľudí bez domova, skryté bezdomovectvo, nestabilnú situáciu ľudí bývajúcich v neistých a neprimeraných podmienkach a časté presúvanie sa ľudí bez domova z mesta do mesta je **zmapovanie presného počtu osôb** spadajúcich do primárnej a sekundárnej cieľovej skupiny na danom území **problematické** a v praxi takmer nemožné. Pre potreby stratégie preto využívame viaceré zdroje údajov a štatistické dáta, z ktorých je možné určiť aspoň minimálny počet ľudí bez domova v meste Nitra.

Počet osôb bez domova, s ktorými prichádzajú do kontaktu organizácie pracujúce v tejto oblasti v Nitre je cca 330. Predpokladaný celkový počet ľudí bez domova je samozrejme vyšší

(odhad cca 600). Prevažná väčšina ľudí bez domova je v produktívnom veku, čo v miestnych podmienkach predstavuje až 70%, ide najmä o ľudí dlhodobo nezamestnaných. Viacerí z uvedených osôb bez domova je finančne negramotných, zaťažených dlhmi v zdravotnej a sociálnej poisťovni, majú nesplatené pôžičky poskytnuté nebankovými subjektami, súdom nariadený výkon exekúcie alebo sú nemajetní. Exekúcie sú následne u väčšiny ľudí bez domova demotiváciou k zamestnaniu sa.

V SR v súčasnosti pravidelné zisťovanie o ľuďoch bez domova neexistuje. Preto **Sčítanie obyvateľov, domov a bytov v roku 2011** (SODB 2011) bolo na Slovensku pozoruhodné z viacerých dôvodov. Po prvý krát sa v histórii Slovenska cenzus zamerail aj na zisťovanie počtu ľudí bez domova.

Tabuľka 1: Počet ľudí bez domova v SR podľa SODB 2011

Kraj	SPOLU	MUŽI	ŽENY
	23 483	14 406	9 077
Bratislavský	2 396	1 289	1 107
Trnavský	2 401	1 570	831
Nitriansky	4 473	2 701	1 772
Trenčiansky	6 638	4 380	2 258
Žilinský	580	385	195
Banskobystrický	1 072	621	451
Prešovský	2 827	1 720	1 107
Košický	3 096	1 740	1 356

Zdroj: SODB 2011, dátové kocky Štatistického úradu SR

Sociálne služby pre ľudí bez domova poskytované v meste Nitra

- a) Mestský úrad v Nitre, odbor sociálnych služieb eviduje počet osôb, ktorým je počas kalendárneho roka poskytovaná **sociálna služba v útulku pre jednotlivcov**:

Tabuľka 2: Počet žiadateľov o sociálnu službu v útulku pre bezdomovcov

Rok	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Počet nových žiadostí	28	25	18	28	26	48
Počet žiadostí o predĺženie ubytovania	25	21	22	23	25	17

Zdroj: Výročná správa odboru sociálnych služieb

- b) Mestský úrad v Nitre, odbor sociálnych služieb eviduje počet osôb, ktorým je počas kalendárneho roka poskytovaná **služba v nocľahárni**:
Celkom ubytovaných k 31.12.2018: **58 klientov**, z toho 42 mužov a 16 žien.
- c) Mestský úrad v Nitre, odbor sociálnych služieb eviduje počet osôb, ktorým je počas kalendárneho roka poskytovaná sociálna služba v útulku pre jednotlivcov s deťmi:

Tabuľka 3: Počet žiadateľov o sociálnu službu v útulku pre jednotlivcov s deťmi

Rok	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Počet nových žiadostí	14	10	16	9	16	20
Počet žiadostí o predĺženie ubytovania	9	0	7	9	14	5

Zdroj: Výročná správa odboru sociálnych služieb

- d) **Dom charity sv. Rafaela - Nocľaháreň** eviduje k 31.12.2018 spolu **151 klientov**, z toho je 118 mužov, 33 žien (obyvateľov Nitry v počte 102 klientov).
- e) **Nízkoprahové denné centrum**, ktoré prevádzkuje Diecézna Charita eviduje počet klientov spolu **173**, pričom táto evidencia sa robí približne od roku 2008. Reálny počet osôb, ktoré aspoň 1-krát navštívili centrum, resp. využili službu sociálneho poradenstva, materiálnu alebo potravinovú pomoc je 262 za rok 2018. Medzi klientov nízkoprahového denného centra pritom patria nielen osoby bez domova, ale aj obyvatelia nachádzajúci sa v ťažkej životnej situácii a v neistom bývaní. Priemerný denný počet klientov je 17,5, pričom v zimných mesiacoch je návštevnosť centra vyššia ako v lete (viac ako 22 klientov denne).
- f) Mestský úrad v Nitre, odbor sociálnych služieb eviduje **počet žiadateľov, ktorí predložili žiadosť o nájomné byty**. Za rok 2018 bolo zaevidovaných spolu 108 nových žiadostí, ktoré spĺňali podmienky pre zaradenie do zoznamu žiadateľov o bývanie. Z celkového počtu nových žiadostí (131) splnilo podmienky 108 a za rok 2018 bolo odovzdaných 42 nájomných bytov.

Popis existujúcich služieb

1. Útulok pre bezdomovcov, prevádzkovateľ: Mesto Nitra

Popis služby: Útulok pre bezdomovcov poskytuje sociálnu službu na Štúrovej ulici č. 55 pre občanov v nepriaznivej sociálnej situácii v súlade s § 26 Zákona o sociálnych službách. Poskytovanie sociálnej služby v útulku je v zmysle Zákona o sociálnych službách v kompetencii vyššieho územného celku. V útulku sa fyzickej osobe v nepriaznivej situácii podľa § 2 ods. 2 písm. a) a i) Zákona o sociálnych službách, ktorá nemá zabezpečené ubytovanie alebo nemôže doterajšie bývanie užívať, **poskytuje:** ubytovanie na určitý čas, sociálne poradenstvo, pomoc pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov, nevyhnutné ošatenie a obuv, **zabezpečuje:** rozvoj pracovných zručností, **utvárajú podmienky na:** prípravu stravy, výdaj stravy alebo výdaj potravín, vykonávanie nevyhnutnej základnej osobnej hygieny, pranie, žehlenie a údržbu bielizne a šatstva, záujmovú činnosť.

V útulku sa poskytuje sociálna služba na základe žiadosti, ktorú si klient podáva na Mestskom úrade v Nitre. V prípade schválenia žiadosti, je s klientom podpísaná Zmluva o poskytovaní sociálnej služby s časovým obmedzením a za dohodnutú úhradu sociálnej služby (príspevok na bývanie). Izby v útulku sú rozdelené na mužské a ženské, kapacita: 50 miest. Výška úhrady za poskytovanie sociálnej služby v útulku pre bezdomovcov je bez ohľadu na výšku príjmu 1,80 €.

- **Potravinová pomoc** - program potravinovej a materiálnej pomoci je zameraný na zmiernenie potravinovej a materiálnej deprivácie najodkázanejších osôb v záujme zníženia celkového ekonomického zaťaženia rizikových skupín nachádzajúcich sa v hmotnej núdzi. V rámci pomoci sú poskytované potraviny z obchodných reťazcov na území mesta Nitry. Pomoc je poskytovaná 2 x týždenne, v prípade akútnej nutnosti jednotlivcom okamžite. Službu Sociálnej výdajne využíva 6 klientov z cieľovej skupiny ľudia bez domova. Potravinovú pomoc z obchodných reťazcov tiež preberajú a vydávajú pre ľudí bez domova aj nocľahárne mesta Nitry a Diecéznej charity.

2. Nocľaháreň, prevádzkovateľ: Mesto Nitra

Popis služby: Nocľaháreň poskytuje sociálnu službu na Štúrovej ulici č. 55 pre občanov v nepriaznivej sociálnej situácii v súlade s § 25 Zákona o sociálnych službách. Poskytovanie sociálnej služby v nocľahárni je v zmysle Zákona o sociálnych službách v kompetencii obce/mesta.

V nocľahárni sa fyzickej osobe v nepriaznivej sociálnej situácii podľa § 2 ods. 2 písm. a) Zákona o sociálnych službách, ktorá nemá zabezpečené ubytovanie alebo nemôže doterajšie bývanie užívať, **poskytuje:** ubytovanie poskytnutím prístrešia na účel prenocovania, sociálne poradenstvo, nevyhnutné ošatenie a obuv, **utvárajú podmienky na:** prípravu stravy, výdaj stravy alebo výdaj potravín, vykonávanie nevyhnutnej základnej osobnej hygieny.

Využitie sociálnej služby v nocľahárni je podmienené preukázaním bezinfekčnosti klienta, ktoré sa predkladá iba jeden raz pred prvým využitím služby. Izby v nocľahárni sú rozdelené na mužské a ženské, kapacita: 18 miest. V zimných mesiacoch je možné podľa potreby kapacitu nocľahárne zvýšiť. Úhrada za sociálnu službu v nocľahárni je bez ohľadu na výšku príjmu 1 €.

3. Útulok pre jednotlivcov s deťmi, prevádzkovateľ Mesto Nitra

Popis služby: Útulok pre jednotlivcov s deťmi poskytuje sociálnu službu na Krčméryho ulici č. 22 pre občanov v nepriaznivej sociálnej situácii v súlade s § 26 Zákona o sociálnych službách. Poskytovanie sociálnej služby v útulku je v zmysle Zákona o sociálnych službách v kompetencii vyššieho územného celku.

V útulku sa fyzickej osobe s deťmi v nepriaznivej sociálnej situácii podľa § 2 ods. 2 písm. a) Zákona o sociálnych službách, ktorá nemá zabezpečené ubytovanie alebo nemôže doterajšie bývanie užívať, **poskytuje:** ubytovanie na určitý čas, sociálne poradenstvo, pomoc pri uplatňovaní práva právom chránených záujmov, rozvoj pracovných zručností, nevyhnutné ošatenie a obuv, **utvárajú sa podmienky na:** prípravu stravy, výdaj stravy alebo výdaj

potravín, vykonávanie nevyhnutnej základnej osobnej hygieny, pranie, žehlenie a údržbu bielizne a šatstva, záujmovú činnosť.

Izby v útulku sú rozdelené pre každú rodinu samostatne v počte 12 izieb, kapacity zariadenia: 35 miest. Výška úhrady za sociálnu službu v útulku pre jednotlivcov s deťmi je pre osamelú tehotnú ženu a jednotlivca s jedným dieťaťom 1,40 €, pre jednotlivca s dvoma deťmi 1,70 € a pre jednotlivca s tromi a viac deťmi je 2 €.

4. Nocľaháreň – Dom Charity sv. Rafaela, prevádzkovateľ Diecézna Charita Nitra

Popis služby: sociálna služba v nocľahárni na Štúrovej ulici č. 57 pre občanov v nepriaznivej sociálnej situácii v je vykonávaná súlade s § 25 Zákona o sociálnych službách. Nocľaháreň má registrovanú kapacitu 24 klientov a je rozdelená na mužskú a ženskú časť. Za poskytnutie prenocovania v nocľahárni sa platí úhrada vo výške 0,50 – 1 €.

V nocľahárni sú poskytované: sociálne poradenstvo, ubytovanie poskytnutím prístrešia na účel prenocovania, nevyhnutné ošatenie a obuv, podmienky na vykonávanie nevyhnutnej základnej osobnej hygieny a na prípravu stravy. **Nocľaháreň má nízkoprahový charakter.** V prípade potreby podľa naliehavosti môže byť klient prijatý aj po 22,00 hod. (klient privezený políciou, Rýchla zdravotná pomoc).

5. Nízkoprahové denné centrum – prevádzkovateľ Diecézna Charita Nitra

Popis služby: pomoc ľuďom v rôznych formách krízy – ľudia bez domova, závislí, prepustení z výkonu trestu, ľudia, ktorí stratili rodinu, zázemie, prácu, sú bez dokladov, financií, zadlžení, nezamestnaní a bez možnosti nájsť si prácu. Služba je v kompetencii mesta/obce.

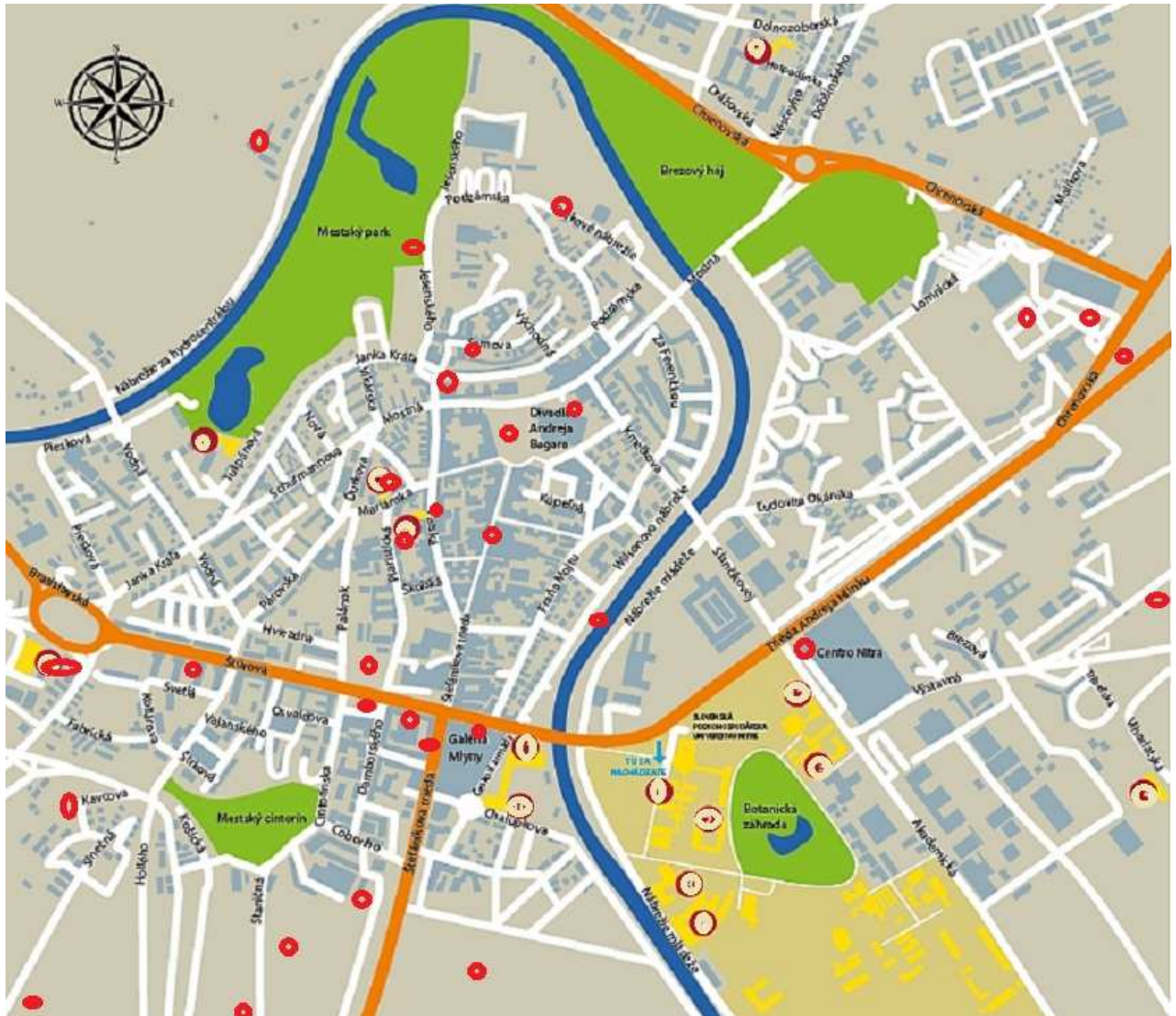
Rozsah poskytovaných služieb: sociálne poradenstvo občanom v nepriaznivej sociálnej situácii, pomoc pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov, pomoc pri riešení krízových situácií, sprostredkovanie lekárskeho ošetrovania, či inej odbornej pomoci, poskytovanie stravy a šatstva sociálne slabým, možnosť osobnej hygieny.

Denné centrum má registrovanú kapacitu 24 klientov. Za službu sa neplatí, ale za použitie sprchy je úhrada 0,30 Eur a za jedlo 0,30 Eur.

Sprievodné služby:

- Distribúcia časopisu Nota bene - predajcovia dostávajú možnosť získať dôstojný príjem, sebaúctu a zlepšiť tým kvalitu svojho života. Rozvíjajú si komunikačné zručnosti, prekonávajú sociálnu izoláciu a zvyšujú šance na vytvorenie zdravej sociálnej siete. K 31.12.2018 bolo evidovaných 10 aktívnych predajcov časopisu Nota bene.

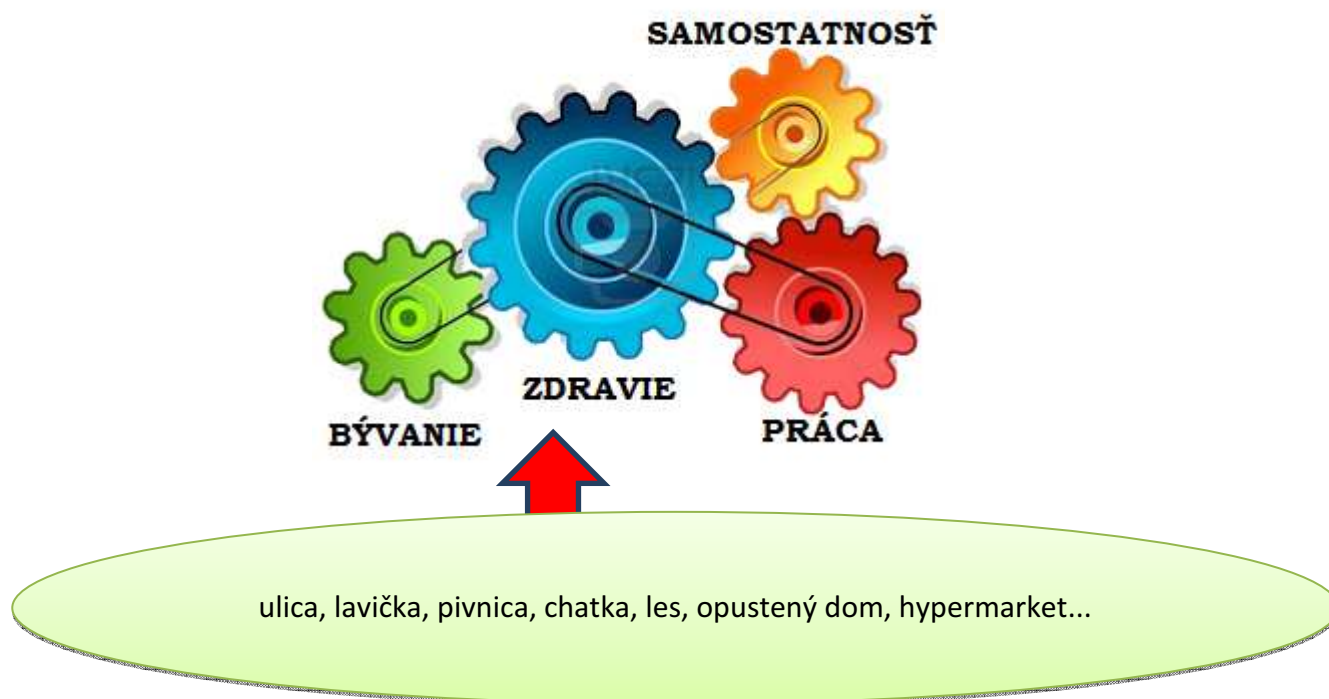
Miesta najčastejšieho výskytu a pobytu ľudí bez domova v Nitre

Obr.1 Miesta najčastejšieho výskytu a pobytu ľudí bez domova v meste Nitra

Prílohu č. 1 tejto koncepcie tvorí prehľadná mapa najčastejšieho výskytu pobytu ľudí bez domova v meste Nitra. Podklady k spracovaniu mapy poskytli zamestnanci organizácií pracujúcich s ľuďmi bez domova na území mesta Nitry a Mestská polícia Nitra.

System pomoci pre ľudí bez domova v Nitre

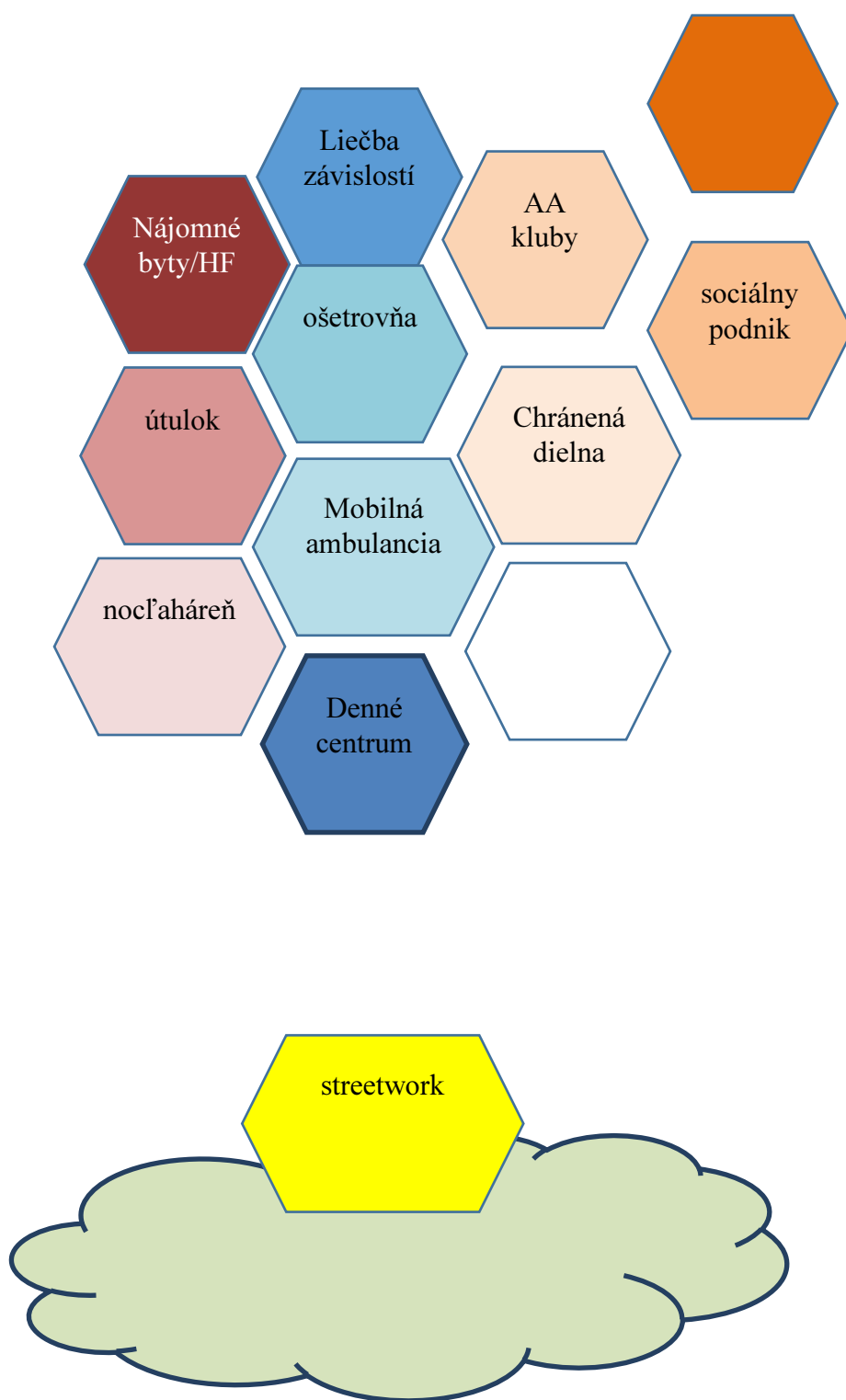

Obr.2. Model základných potrieb ľudí bez domova

Niektoré služby krízovej intervencie v meste Nitra existujú už niekoľko rokov vďaka iniciatíve mesta Nitry a Diecéznej charity (azylový dom, nízkoprahová nocľaháreň, nízkoprahové denné centrum....).

Niektoré však neexistujú vôbec alebo sú kapacitne nedostatočné (streetwork, prevencia, útulok, terénna sociálna práca, zdravotné služby prispôbené danej cieľovej skupine a nízkoprahové denné centrá) a rovnako súvisiace sprievodné činnosti (chránené dielne, materiálna a potravinová pomoc...). Tieto služby je nevyhnutné naďalej rozvíjať, prispôbovať ich aktuálnym potrebám a rozširovať ich kapacitu. Typy existujúcich služieb sú vzhľadom na počet ľudí bez domova a ich rôznorodé problémy veľmi poddimenzované, niektoré existenciálne potreby sú pre ľudí bez domova pri ich zabezpečovaní cenovo nedostupné alebo právne znemožnené a je potrebné, aby ich doplnili ďalšie služby. Okrem samotných sociálnych služieb je dôležité venovať pozornosť, bývaniu, zamestnanosti, poskytovaniu zdravotnej starostlivosti a liečbe závislostí u ľudí bez domova.

Model služieb pre ľudí bez domova pre mesto Nitra

Obr. 3. Model služieb pre ľudí bez domova pre mesto Nitra

Problémy sú riešiteľné

Tabuľka 4 Poznámky ku koncepcii poskytovania podporných sociálnych služieb pre ľudí bez domova v Nitre

	Opis problému	Návrh riešenia	Kompetencia
1	ľudia bez domova prežívajúci v parkoch, hypermarketoch, čakárňach	denné centrá, sieť nízkoprahových zariadení, samostatné bývanie (nájomný byt, bývanie s prvkami Housing First)	Mesto/ obec
2	zapáchajúci ľudia bez domova v MHD	stredisko osobnej hygieny, špeciálny prístup policajtov (viac ústretový ako represívny)	Mesto/ obec
3	znečisťovanie životného prostredia	projekty resocializácie	
4	alkoholici a drogový závislí	spolupráca s lekármi	VUC
5	ľudia bez domova, prepustení do domáceho liečenia	nízkoprahové domovy sociálnych služieb, mobilná ambulancia	Mesto/ obec
6	mimonitrianski ľudia bez domova	potreba politického riešenia na spoluúčasti okolitých obcí, vrátane úpravy legislatívy a VZN	VUC/ Mesto/ obec
7	predsudky verejnosti a verejných činiteľov	práca s verejnou mienkou, senzibilizácia verejnosti	
8	mladiství prepustení z detských domovov, ľudia po výkone trestu	domovy na pol ceste, samostatné bývanie (nájomný byt, bývanie s prvkami Housing First)	Mesto/ Obec/ VUC
9	ženy žijúce na ulici ženy pracujúce v sex biznise	samostatné podporované bývanie	
10	infekčné ochorenia (svrab, žltáčka typu A,B)	ambulancia, mobilná zdravotná služba, prevencia (očkovania)	VUC

Dlhodobý a globálny cieľ koncepcie: (uvedené ciele sú súčasťou celoslovenskej koncepcie prevencie a riešenia bezdomovectva na národnej úrovni Inštitútu pre výskum práce a rodiny, 2018)

Ukončenie bezdomovectva zavedením a uplatňovaním komplexného a koordinovaného prístupu prevencie a riešenia bezdomovectva.

Strategické ciele:

- 1. Pomoc v krízových situáciách bezprostredne po strate domova prostredníctvom sociálnych služieb krízovej intervencie***
- 2. Ochrana práv a právom chránených záujmov a podpora participácie ľudí bez domova v miestnych komunitách***
- 3. Zdravotná starostlivosť***
- 4. Prístup k cenovo dostupnému bývaniu a bývaniu s podporou***
- 5. Zamestnávanie, pracovné začlenenie, hmotné zabezpečenie***
- 6. Prevencia bezdomovectva***
- 7. Zvyšovanie povedomia, výskum, spolupráca aktérov, monitoring a evaluácia plnenia opatrení koncepcie***

Opatrenia k naplneniu cieľov:

- 1. Podpora, rozvoj a zvýšenie kapacity nocľahárne a nízkoprahového denného centra** (z terajšej kapacity 24 na cca 35) .
- 2. Zriadenie útulku/zariadenia opatrovateľskej služby pre dlhodobo chorých ľudí bez domova** s kapacitou max. 20 lôžok.
- 3. Právne poradenstvo, obhajoba práv** (vystahovanie, exekúcia, osobný bankrot). Služba by existovala ako súčasť nízkoprahových denných centier alebo Klientskeho centra služieb mesta Nitra.
- 4. Podpora a rozvoj terénnej sociálnej práce:**
Školenie sociálnych pracovníkov pre nízkoprahové denné centrum, prevenciu, komunitnú sociálnu prácu, Housing First, mladí ľudia do 30 rokov, ženy na ulici a pracujúce v sex biznise, sociálne poradenstvo a krízová intervencia v rodinách, prvá pomoc a ošetrovanie rán so zameraním na ľudí bez domova (omrzliny, infekčné ochorenia, psychické choroby, príznaky...)
- 5. Zriadenie nízkoprahových denných centier** (sociálne poradenstvo, hygiena, ošetrovanie, strava, šatstvo) – vo vybraných lokalitách mesta Nitra podľa reálnej potreby.

6. **Podpora a rozvoj komunitnej sociálnej práce a dobrovoľníctva** so zameraním na sociálne vylúčených a ohrozených sociálnym vylúčením.
7. Podpora a rozšírenie **sociálnej výdajne potravín**.
8. **Zabezpečenie prístupu k zdravotníckym službám**
  - a. Zabezpečenie **všeobecného lekára pre ľudí bez domova**,
  - b. **Lekári špecialisti ochotní ošetriť ľudí bez domova** - zubár, očný, internista, gynekológ, psychiater,
  - c. **Ošetrovňa pre ľudí bez domova**.
9. **Zjednodušenie prístupu ľudí bez domova k inštitúciám verejnej správy** (doklady, exekúcie...).
10. **Cenovo dostupné byty, nájomné byty a podporné programy k bývaniu**
  - a. Pilotné byty na Housing First,
  - b. Práca s verejnosťou, vrátane web aplikácii.
11. **Zabezpečenie vzdelávania a rekvalifikačných programov pre ľudí bez domova zameraných na získanie pracovných zručností:**
  - a. **Vytvorenie nízkoprahových pracovných programov pre ľudí bez domova**,
  - b. **Zriadenie sociálneho podniku**.
12. **Sledovanie vývoja legislatívy a finančných možností na prípadné skoršie realizovanie opatrení**, pilotné projekty (Housing First, zamestnávanie), nový Národný plán pre ľudí bez domova a z neho vyplývajúce projekty, zdravotné služby, na vznik partnerstiev s inými mestami a tvorbu a realizáciu stratégie partnerstva v oblasti prevencie a riešenia bezdomovectva. *Zvážiť zavedenie spoločného softvérového riešenia evidencie klientov organizácií poskytujúcich sociálne služby krízovej intervencie.*
13. **Vytvorenie pracovnej skupiny zloženej z odborníkov na prácu s ľuďmi bez domova pod gesciou Komisie MZ v Nitre pre sociálne veci, bývanie a podporu verejného zdravia** za účelom hľadania riešení v rámci problematiky ľudí bez domova a ich presadzovania, monitorovanie situácie najmä v zime, operatívne návrhy riešenia:

Spolupráca subjektov a koordinácia činností - Mesto, MVO, Diecézna Charita, OZ Odysseus, Komunitné centrum Orechov Dvor, Služby Nitra s. r. o., Fakultná nemocnica Nitra, Nitriansky samosprávny kraj, cieľová skupina.
14. **V spolupráci s VŠ uskutočňovať výskumy zamerané na:** skryté bezdomovectvo, ľudí žijúcich v neistom či nevyhovujúcom bývaní, mapovanie prekážok, aktuálnych foriem zabezpečovania sociálneho bývania samosprávami; formy bezdomovectva rodín.
15. **Informačné materiály a systematická komunikácia s verejnosťou** o témach súvisiacich s ľuďmi bez domova – pred zimou, možnosti riešení. Scitlivenie verejnosti na tému ľudí bez domova.
16. **Registračný týždeň – zmapovanie ľudí bez domova na území mesta Nitry raz za rok** - ich počet, konkrétne životné podmienky a potreby - so zapojením sociálnych pracovníkov Mestského úradu Nitra, Diecéznej Charity, pracovníkov Mestskej polície, Komunity Sv. Egídia, dobrovoľníkov, peer pracovníkov z radov ľudí bez domova.

Akčný plán: úloha pre pracovnú skupinu zriadenú pod gesciou Komisie MZ v Nitre pre sociálne veci, bývanie a podporu verejného zdravia: navrhnuť opatrenia na postupnú realizáciu a implementáciu stratégie, stanoviť prioritné oblasti v práci s ľuďmi bez domova na obdobie 1 – 2 roky spolu s časovým harmonogramom, indikátormi a garantmi jednotlivých opatrení.

Nasledovné služby a programy potrebujú vytvoriť vhodné priestorové podmienky (samostatné alebo v rámci existujúcich služieb):

- Útulok/Zariadenie opatrovateľskej služby (opatrenie č.2)
- 2 nízkoprahové denné centrá (opatrenie č.5)
- Ošetrovňa (priestor pre zdravotné služby) (opatrenie č.8)
- Nájomné byty – Housing First (opatrenie č.10)

Ostatné služby a programy potrebujú ich zorganizovanie a podporu v rámci existujúceho systému služieb v meste Nitra vrátane odborných školení a personálneho posilnenia.

Tabuľka 5: Prehľad existujúcich a nových opatrení

	Opatrenie	Rozšírenie existujúcej služby	Nová služba a program
1.	Podpora, rozvoj a zvýšenie kapacity nocľahárne a nízkoprahového denného centra	√	
2.	Zriadenie útulku/Zariadenia opatrovateľskej služby pre dlhodobo chorých ľudí bez domova		√
3.	Právne poradenstvo, obhajoba práv	√	
4.	Podpora a rozvoj terénnej sociálnej práce	√	√
5.	Zriadenie nízkoprahových denných centier		√
6.	Podpora a rozvoj komunitnej sociálnej práce a dobrovoľníctva	√	√
7.	Sociálna výdajňa potravín	√	
8.	Prístup k zdravotníckym službám		√

9.	Prístup ľudí bez domova k inštitúciám verejnej správy	✓	
10.	Dostupné byty, nájomné byty a podporné programy k nim		✓
11.	Vzdelávanie a rekvalifikačné programy pre ľudí bez domova		✓
12.	Sledovanie vývoja legislatívy a finančných možností na skoršie realizovanie opatrení	✓	
13.	Pracovná skupina z odborníkov na prácu s ľuďmi bez domova		✓
14.	Spolupráca s VŠ a výskumy		✓
15.	Informačné materiály a systematická komunikácia s verejnosťou	✓	
16.	Registračný týždeň		✓

Prioritné služby v rámci Programových cieľov 2018 - 2022:

1. Terénna sociálna služba krízovej intervencie - streetwork

Terénna sociálna služba krízovej intervencie (§ 24a Zákona o sociálnych službách) sa poskytuje fyzickej osobe v nepriaznivej sociálnej situácii podľa § 2 ods. 2 písm. a), b), d), g) až i) a jej obsahom je činnosť zameraná na vyhľadávanie takýchto fyzických osôb, odborné činnosti, obslužné činnosti a ďalšie činnosti zamerané najmä na vykonávanie preventívnej aktivity, poskytovanie sociálneho poradenstva, sociálnej rehabilitácie, pomoci pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov a utváranie podmienok na výdaj stravy alebo výdaj potravín.

Terénna služba krízovej intervencie predstavuje **dôležitý nástroj znižovania počtu ľudí na ulici**. Pracuje na princípe znižovania rizík spojených so životom na ulici. Klientovi sa zaručuje rešpekt k jeho spôsobu života, je neposudzujúci. Cieľom je vyhľadávanie klienta v jeho prirodzenom prostredí, nadviazanie kontaktu, zisťovanie a napĺňanie jeho potrieb. Streetwork by mal ďalej smerovať klienta k zariadeniam, ktoré predstavujú vyšší stupeň podpory (nocľaháreň, útulok, atď.). Terénna služba **aktívne monitoruje miesta a počty ľudí** prebývajúcich v chatkách, na uliciach, alebo v provizórnych podmienkach, nepočíta

s aktivitou klienta pri vyhľadani pomoci, ale pomoc sama ponúka. Oproti pasívnym pobytovým, alebo ambulantným modelom sociálnej pomoci, je **efektívnejšia v aktívnom vyhľadávaní klienta** a prispôbením foriem pomoci jeho aktuálnym individuálnym potrebám. Cieľom terénneho sociálneho pracovníka je získanie si dôvery ľudí a motivácia k riešeniu sociálnej situácie. Práve dôvera je kľúčom efektivity terénnej sociálnej práce. Väčšina klientov na ulici nepozná svoje možnosti z hľadiska poskytovaných služieb, terénny sociálny pracovník je prvý, ktorý poskytne informácie klientovi a prepája ho na stacionárne soc. služby. Cieľovou skupinou sú ľudia dlhodobo žijúci na ulici, v akútnom alebo chronickom ohrození zdravia, alebo života, s problémom závislosti, bez príjmu, dokladov, kontaktov. Veľmi dôležitým aspektom úspešnosti terénnej práce je **dostupnosť následných sociálnych a zdravotných služieb** (nocľaháreň, útulok, útulok pre chorých, lekárska a ošetrovateľská starostlivosť). Bez vzájomného prepojenia ostáva streetwork málo efektívny.

V Nitre v súčasnosti prácu v teréne vykonáva dobrovoľnícke združenie Komunita sv. Egídia a čiastočne Diecézna charita Nitra. Z personálnych dôvodov je práca obmedzená iba na centrum mesta. Nie sú zmapované miesta pobytu ľudí bez domova v okrajových častiach a mimo mesta.

2. Útulok pre chorých

V **útulku** (§ 26 Zákona o sociálnych službách) sa fyzickej osobe v nepriaznivej sociálnej situácii podľa § 2 ods. 2 písm. a) a i), ktorá nemá zabezpečené ubytovanie alebo nemôže doterajšie bývanie užívať.

Útulok pre chorých patrí do kategórie poskytovania špecifických služieb pre ľudí bez domova v kompetencii vyššieho územného celku. Nepretržitá prevádzka zabezpečuje potrebnú starostlivosť klientom. Je určená na doliečenie po prepustení z nemocnice, v prípade potreby „domácej liečby“ (napr. pri zlomeninách), príp. na čas do umiestnenia klienta do zariadenia sociálnych služieb s potrebnou starostlivosťou. Bežným problémom ľudí bez domova je, že nemajú doklady, príjem, majú dlh v zdravotných poisťovniach. V minimálnej miere využívajú zdravotnícke ambulantné alebo pobytové služby. V zdravotníckych zariadeniach po nevyhnutnom lekárskom ošetrení sú prepúšťaní do „domácej starostlivosti“. V bežnej praxi to znamená, že mobilní pacienti odchádzajú do svojho pôvodného provizórneho bývania, príp. do nocľahárne alebo útulku. Bežné útulky alebo nocľahárne nevedia adekvátne zabezpečiť všetky potreby klienta, chýbajúca je predovšetkým ošetrovateľská a opatrovateľská starostlivosť. Prirodzeným dôsledkom je opätovné zhoršenie zdravotného stavu klienta, rehospitalizácia, zbytočné zdravotné komplikácie s často trvalými následkami. Z celkového pohľadu útulok pre chorých odbreňuje predovšetkým celkové výdavky v zdravotníctve. Ideálne by útulok pre chorých mal spolupracovať s obvodným lekárom, psychiatrom a zubárom.

V nitrianskom regióne dlhodobo takéto zariadenie absentuje. Pociťujú to predovšetkým ľudia bez domova, nemocnica, ale aj zariadenia sociálnych služieb pracujúce s touto cieľovou skupinou. Predpokladaná potrebná kapacita je max. 20 lôžok.

3. Nájomné bývanie - Housing First/Bývanie ako prvé

Housing First/Bývanie ako prvé využíva bývanie skôr ako východisko, než ako cieľ. Poskytnutie bývania je prvotná aktivita programu. Bezdomovecťvo nie je nemennou súčasťou spoločnosti, je možné ho ukončiť. Aby sme mohli ukončovať bezdomovecťvo, potrebujeme štyri veci:

1. štandardné byty,
2. služby podpory,
3. koordinovaný prístup,
4. prevenciu.

Koncept Housing First/Bývanie ako prvé je vytvorený pre osoby, ktoré potrebujú intenzívnu sociálnu podporu, aby boli schopné opustiť situáciu bezdomovecťva. Medzi cieľové skupiny, ktorým „Bývanie ako prvé“ pomáha, patria:

- ľudia bez domova s vážnym psychickým ochorením,
- ľudia bez domova závislí na drogách alebo alkohole,
- ľudia bez domova s vážnymi zdravotnými problémami alebo s postihnutím,
- ľudia bez domova, ktorí zažívajú dlhodobé či opakované bezdomovecťvo.

V Nitre je vzhľadom na nedostatok nájomných či sociálnych bytov nevyhnutné čím skôr začať pracovať na navýšení ich počtu – výstavbou, odkúpením, rekonštrukciou zanedbaných mestských budov, dohodou s developermi pred výstavbou a iné.

Použité zdroje:

1. [www.feantsa.org](https://www.feantsa.org/en/toolkit/2005/04/01/ethos-typology-on-homelessness-and-housing-exclusion) -Európska federácia národných organizácií pracujúcich s bezdomovcami <https://www.feantsa.org/en/toolkit/2005/04/01/ethos-typology-on-homelessness-and-housing-exclusion>
2. Podkladový materiál koncepcie prevencie a riešenia bezdomovecťva na národnej úrovni, *Darina Ondrušová, Milan Fico*, Bratislava 2018
3. model sociálnej práce v Bratislave <https://sk.depaulcharity.org/depaul-slovensko/nase-aktivity/dokumenty-na-stiahnutie/model-socialnej-prace-v-bratislave>
4. Beňová, N. – Bezdomovci, ľudia ako my, o. z. Proti prúdu, Bratislava, 2008
5. Stratégia riešenia problematiky ľudí bez domova na území mesta Nitry, 2018 Mesto Nitra

Nitra - ● miesta výskytu občanov bez domova

